

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 32.

Lýsingarprisur fyri petittreglu: 30 oyr. á forsiðuni, 20 oyr. á 3. og 4. síðu. Við stórra lýsingum fæst avsláttur í prisinum.

Tirsdag hin 7. august 1928.

Kostar kr. 1,50 fjórðingsárið + Porto. Blaðið verður bilagt á posthúsinum, brevsvanastaðum og skrivstovuni. Telf. 143.

2. árg.

Tandlæge BREND

træffes 11—5. Telf. 114.

SOGAN HEVUR NÓGV DOMIR, um hvussu ríkir og menniskjur hava ligið í bardaga við hvønn annan. Soleiðis hevur verið háttað, síðani tað vitstist, at menniskjur vóru til; lond fóru móti londum, og menniskjur móti menniskjum, og varð tað heldur ikki sjáldan, at eisini næstu skyldmenn lógu í hórðum bardaga og stríði við hvønn annan. Og soleiðis sum klandrið í fyrndini fór millum fólk, soleiðis var tað í fyrndini harðliga farið frammi fyri at kunna ognast tað, ið næstin átti: lond, fólk og fæ o. a.

Øll hesi herverk, ið gjøgnumfór vórðu, vóru altíð merki. Hvor herfylking hevði sitt flagg, ið sýndi hvør tað var, ið kom frammi. Og sum herðurin ótaði seg inn á annað lands ogn, so bleiktraði merki teirra á stong. Sjálvsagt vóru ikki øll hesi merki altíð so væl sodd, tí tey bórú ikki altíð friðarboð, snarari ófriðarboð. Tann partur av fólk, ið ríkin var í slíkar bardagar, jakstraði av hovuðsmønnum, var heldur ikki altíð so fegin við at verða við í teim blóðigu ógerðum, ið útintar vóru. Og merkin bleiktraðu á stong. —

Merkin hava verið mong, sum londini hava verið mong, og mangan sum ríkishovdini skiftist, so skifti merkin eisini.

Í norðurlondum er hitt mest gítma merki hitt danska flaggið, sum »faldt fra Himlen ned» undir stríðnum við Estland. Tað sigst, at roddin skuldi siga: við hesum merki skal tú sigra. Men eftir hvat kannað er hesari hending viðvíkjandi, so er hetta reyða hvítrossaða merki ein partur í tí italiska skyldrinum, sum pávin hevði latið til ein danskan herhovding, ið hjá honum hevði sòkt fyrirgeving fyri syndir sínar. Maðurin var við merkinum farin á ovarsta fjall, har ránsstríð Dana fór frammi millum dala. Hann grýtti gávuna frá tí halga manni í Rom oman í hitt danska herliði, ið tá stóð til tap, og rópti til teirra.

Sum kunnugt sigraðu Danir yvir Estlandinum ta ferðina, og teir trúðu á merki, ið frá himlinum fald. Merkið varð skýrt: Dannebrog.

Hetta krossmerki er í seinri tíðum verið felags fyri øll norðurlond, tó lítur ikki hava verið eins. Sum domi um, at krossmerki nú er landsmerki í øllum norðurlondum, er vert at bera við, at umframt í Danmørk,

bleiktrar í Finlandi, Svearíki, Noregi og Íslandi, ja eisini í Føroyum, krossmerki.

Undir krossmerkinum fylkist øll hin skandinaviska mannaættin, ið býr frá »Cap Norð» og suður, til týska markið í Suðurjútland og heilt eystur í Finlandi, »túsund vatna landsins» — ein fylking, ein seming, broðrabond, ið eru okkum skandinavum verdug.

Aldri hevur nakar loyvt sær at funnist á hesari semju, og tí má tað tykjast øllum mentaðum norðlendingum heldur lógið, at teirra merki ikki var loyvt at veitra í teim ymsu norðurlondum, tá ið teir vóru gestir hvor hjá øðrum. Men soleiðis er frá hægri borgum skipað, at rettur er ikki til at nýta annað merki enn landsins.

Danmørk viðvíkjandi er tað soleiðis háttað, at lógskipanin av 1854 sigur, at einki merki má havast á stong uttan »Dannebrog», — tó verður tað sagt, at tað onkra hendingaferð kann fáast framfíhjá loyvi til at nýta fremmand merki við at senda umsókn til ríkisstýrið um tað hvørja ferð.

Tá ið Norðmenn um Ólavsokmundi komu til Havnar er, av tí, ið tá fyrðarst, komin flag stór gola. Og sum so mangan, tá ið gólrí koma flag, so er skyldin á tveimum stöðum. Havnar býarstýri ið gjordi samtykt um at taka móti Norðmønnum, hevði ikki verið nóg fíi í at fingið loyvið til at hava norskt flagg á stong, og hin setti fátín hevur hildið seg til lógtreytirnar av 1854. Og hini norsku flogginu vóru vundin um stongina — og seymur sligin í.

Henda hending er vörðin so álvárdig, sum eingin hevði kunna hugsa sær frammanundan.

Javnaðarmenn høvdu ikki ætla at lagt seg úti hetta flaggstrið, og skuldi tað tí heldur ikki verið nakað, sum nært við javnaðarmenn í Føroyum.

Men tá ið hetta flaggkegl er komið inn á ting og blað okkara er drigið inn í flokkjuna, so er tað sjálvsagt at javnaðarmenn á tingi, taka stöðu til hetta mál.

Sum sagt er frammanundan, so veitir krossmerki í øllum teim skandinavisku londum: ein krossanna megieru allar hesar tjóðir samdar, og tá ið tala verður um Noregs merki, so er skyldskapur enn nærri hinum upprunliga »Dannebrog».

Vit eru ikki chawinistar, vit eru javnaðarmenn, og sum javnaðarmenn, er okkara áskoðan í hesum spurningi henda:

Innan fyri teir ymsu tjóðir verður merki hildi í heiður, og her má væl so vera; men tá ið eitt land ikki vil viðganga at tað heiðrar grannar og longur burtur liggjandi lond, uttan av, at hin heiðreiði merki at hannistaðin fyri at vera hjá vinum, er í einum fremmandum landi, har hansara heimland ikki er rættliliga hogt í virði, tá er ómikið avgjört. Hetta elvur ikki til semju millum lond, *alt annað*.

Fyri at slíkar hendingar ikki tjóðari skulu vera at vísa á, og fyri at arbeiðast kann fyri friði og semju landanna millum, so mega javnaðarmenn krevja, at aðrar tjóðir, bæði mentuliga og

á annan hátt, ikki verða undurvírdar.

Norðlendingar eiga at koma nærri í semju og forståls. Norðlendingar hava so væl tikið undir í at fylkjast undir krossmerkinum. Norðlendingar eiga tí at sýna hvørjum øðrum tann heiður, at øll norðurlanda merki, fáa loyvi at bleiktra móti tí fagurbláa himni, tá ið norðlendingur gístur norðlending.

Javnaðarmenn á Føroya Lógtingi í ár, mæla tí til, at lógtreytin av 1854 má ruddast burtur skjótast møgulegt. Hon forðar fyri tí sum javnaðarmenn um allan heimín strevast fyri:

Frið og semju millum tjóðirnar.

Det 20. Aarhundredes største Polarforsker Roald Amundsen.

Sydpolens Opdager. Den første, der gennemsejlede Nordvestpassagen. Forskerens videnskabelige Liv i store Træk.

Roald Amundsen er født 1872 paa Gaarden Hvitsen i Nærheden af Sjarborg. Faderen var Skibsfører, men tjente saa mange Penge, at han selv kunde starte et Rederi. Roald havde Lyst til Søen, men Forældrene vilde have, at han skulde studere, og sendte ham i Skole i Oslo, hvor han i 1890 blev Student.

Men saa var han ogsaa færdig med Skolebænken og de kedelige indendørs Studier. Som Dreng havde han læst om Franklinekspeditionen og han drømte om selv at gennemsejle Nordvestpassagen. Saa kom Nansens Grønlandsferd, og den blev bestemmende for Amundsens Liv. Da vakte hans Barnsdrøm, og Nordvestpassagen blev hans Fremtidsmaal. Han vilde have været med Nansen paa »Fram»-Færd i 1893, men hans Moder satte sig imod det og Amundsen gav sig til at studere Medicin. Det blev dog ikke til ret meget. Polarhavets Ismasser havde en dragende Virkning paa den 20-årige Yngling, i hvis Aarer det nordiske Smandsblod rullede. Saa døde hans Moder, og ingen Magt kunde holde ham tilbage. 1894 drog han ud paa Sælfangst, som Jungmand, paa en Tonsberger Bark, og allerede Aaret efter tog han Styrmandseksamen, og efter at have tilbragt en Vinter i Nordlandet, og gjort sig fortrolig med Polarregionernes Kuldegrader, lod han sig i 1897 hyre som Styrmand paa »Belgica», der under Gerlache's Ledelse gik til Sydpolaregionen for at bestemme den magnetiske Sydpols Beliggenhed. I 13 Maaneder laa Ekspeditionen fastfrosset ved Grahams Land. Amundsen kom til at deltage i de jordmagnetiske Observationer ombord paa »Belgica», og derved fik hans uklare Længsler fast Form. Midt i Polar-natten, langt borte fra Civilisationen, bestemte han, at han

vilde forbinde sin barndoms Drøm om Nordvestpassagen med en videnskabelig Undersøgelse af den magnetiske Nordpol og med jordmagnetiske Observationer i dens Nærhed.

Efter sin Hjemkomst studerede han i nogle Aar Jordmagnetisme hos Europas største Forskere paa dette Omraade, og han var en interesseret og kerneem Elev.

»Gjøa's berømte Færd gennem Nordvestpassagen.

I 1901 købte Amundsen en Tromsø-Fangstskude »Gjøa». Det var et lille Skib, men et af den norske Ishavsflaades stærkeste og hurtigste Fartøjer. Samme Sommer prøvede han »Gjøa's» Sodygtighed paa et 5-Maaneders Togt til Nordgrønland.

Allerede tidligere havde Amundsen skildret sine Planer for Fridtjof Nansen, som opmuntrede ham til at realisere dem, og sidst i November, 1901 fremlagde han dem for Offendtligheden i et Foredrag i »Det Norske Geografiske Selskab». Han vilde til den magnetiske Nordpol og derefter forsøge en Gennemsejling af Nordvestpassagen. Den 17. Juni 1903 sejlede »Gjøa» ud af Oslo Havn med den danske Solojntant Godfred Hansen som Næstkommanderende. »Gjøa» naaede i September i 1903 frem til det magnetiske Polpunkt og til Centrum af Scenen for Polarforsknings største Tragedie, Franklinekspeditionens Undergang, i 1848. Her blev Skibet liggende i næsten 2 Aar og i den Tid foretog Amundsen magnetiske Observationer. Endelig i August 1905 lettede »Gjøa» og stod vestover gennem Simpsonsstrædet og videre gennem Dronning Mauds Hav. Den 26. August mødte »Gjøa» den første amerikanske Hvalfanger, men kort Tid efter tvang Isen »Gjøa» til en tredje Overvintring, der

varede i 10 Maaneder. Først den 31. August i 1906 ankrede »Gjøa» paa Nomes Red, og for første Gang havde et Skib gennemsejlet Nordvestpassagen i dens Helhed.

Da Amundsen opdagede Sydpolen.

Efter sin Hjemkomst Planlagde Amundsen en større Ekspedition til det nordlige Polarhavs udforskede Omraader. Staten stillede »Fram» til Raadighed for den ny Ekspedition, der var anslaaet til at ville koste ca. 400,000 Kr., men saa kom Meddelelsen om at Peary havde været paa Nordpolen den 4. Maj 1909 og Interessen for Amundsens Færd kólnedes en hel Del.

Det var derfor med mangelfuld Udrustning og utilstrækkelige Midler, at den tredje »Fram»-Færd startede den 7. Juni 1910. Amundsen forstod, at der maatte et nyt Effektnummer til for at vække det store Publikums Interesse. I Samraad med Nansen og nogle faa andre havde han i Stilhed ændret sin Plan: Vejen til Nordpolen skulde lægges over Sydpolen. Men først da »Fram» var klar til Afgang fra Madeira, den 9. September 1910, meddelte han sine 19-Kammerater den ændrede Plan. Den vandt alles Bifald; ikke en svigtede, og alle vilde med Begeistring være med Amundsen og »Fram» paa en ny Stordaad til Norges Ære. Først den 2. Oktober samme Aar blev Amundsen ændrede Plan offentliggjort i Norge.

Den 13. Januar 1911 naaede »Fram» Havbugten i den sydøstlige Del af Rasmshavet, hvor Amundsen oplosk sit Vinterkvarter paa selve Isbarrieren og kaldte det »Framheim». Efter en mislykket Start den 7. September 1911 fandt det endelige Opbrud Sted den 10. Oktober. Selve Ekspeditionen til Sydpolen bestod af 5 Mand, 4 Slæder, 52 Hunde og Proviant for 4 Maaneder. Den 14. December 1911 plantede Amundsen det norske Flag paa Sydpolen, 10 Dage for han selv havde beregnet.

Her 3200 Meter over Havet rejste Amundsen sit Telt og i 4 Døgn foretog han Observationer. Disse gav »Polheim's» Beliggenhed paa 89 Gr. 58', 5 S, 60 Gr. Øst, altsaa en Afstand af knapt 3 højt 6 km. fra Polpunktet. Desuden foretog han Rundvandring i forskellige Retninger med en Radius af 8 Kilometer, saaledes at han efter at Sandsynlighed maa have bekræftet selve det matematiske Polpunkt. Den 17. Januar 1912 naaede Scott frem til Sydpolen og fandt der Amundsens Flag.

Ijerturen fra Polen gik med strygende Fart, gennemsnitlig 36 km. pr. Dag. Allede den 25. Januar naaede Amundsen tilbage til »Framheim» og den 30. Januar begyndte Hjemreisen. Den 8. Marts bragte forskellige europæiske Aviser den første korthattede Meddelelse om, at Amundsen havde fundet Sydpolen.